

<https://doi.org/10.18778/8220-870-2.18>

Kamil Kruszyński*

JAK WYGLĄDA SPOŁECZNY WYMIAR EUROPEJSKIEGO ZIELONEGO ŁADU?

** Dr, Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Katedra Statystyki Ekonomicznej i Społecznej, e-mail: kamil.kruszynski@uni.lodz.pl, <https://orcid.org/0000-0001-7450-8606>.
Zainteresowania badawcze: polityka społeczna, poziom rozwoju gmin, jakość życia, warunki życia, zarządzanie projektami, komunikacja, negocjacje, procesy decyzyjne.*

Wprowadzenie

Zahamowanie zmian klimatycznych i degradacji środowiska jest najważniejszym egzystencjalnym wyzwaniem współczesnych czasów. Kwestią najwyższej wagi jest więc przejście od paliw kopalnych do odnawialnych źródeł energii oraz wprowadzenie cyrkularnej produkcji. Koniecznością jest dekarbonizacja, na której zasięg i tempo mają wpływ:

- presje społeczne w formie masowych protestów na rzecz niezwłocznego przeciwdziałania zmianom klimatycznym i redukcji skażenia środowiska,
- cele polityczne formułowane przez instytucje ponadnarodowe i rządy,
- możliwości redukcji kosztów technologicznych i operacyjnych, wynikające np. z obniżenia cen baterii oraz osiągnięć technologii cyfrowej (The 2030 Decarbonization Challenge. The Path to the Future of Energy, 2020).

Masowe protesty przeciw zanieczyszczaniu środowiska dały politykom mocny mandat, żeby ochronę klimatu uczynić celem politycznym i wprowadzić odpowiednie ustawodawstwo. W roku 2015 zawarte zostało Porozumienie paryskie (https://ec.europa.eu/clima/policies/international/negotiations/paris_pl). Jego sygnatariuszem jest Unia Europejska i wszystkie tworzące ją państwa. Ustalenia Porozumienia stanowią podstawę Europejskiego Zielonego Ładu (EZŁ) – „strategii na rzecz wzrostu gospodarczego mającej przekształcić UE w sprawiedliwe i dostatnie społeczeństwo, z myślą o poprawie jakości życia aktualnych i przyszłych pokoleń, którego gospodarka będzie nowoczesna, zasobooszczędna i konkurencyjna i w którym w 2050 roku nie będzie emisji netto gazów cieplarnianych, a wzrost gospodarczy będzie oddzielony od wykorzystania zasobów” (Komisja Europejska 2020/0036 (COD), s. 1). Przewodnicząca KE w programowym wystąpieniu na posiedzeniu Parlamentu Europejskiego stwierdziła, że Europejski Zielony Ład „to nasza nowa strategia rozwoju. Pomoże nam zmniejszyć emisje, tworząc jednocześnie miejsca pracy”, a wiceprzewodniczący KE podkreślił, że: „Proponujemy zieloną i włączającą transformację, aby pomóc poprawić dobrostan ludzi i zapewnić zdrową planetę dla przyszłych pokoleń”. EZŁ jest politycznym projektem wprowadzenia radykalnych strukturalnych zmian w gospodarce i – w rezultacie – w funkcjonowaniu społeczeństwa. Jednakże społeczne uwarunkowania powodzenia strategii oraz jej konsekwencje w sferze społecznej zdają się być niewystarczająco uwypuklone.

Spółeczne uwarunkowania realizacji i powodzenia EZŁ

Transformacja do „zielonej gospodarki” będzie możliwa tylko wtedy, jeśli program uzyska akceptację społeczną i zaangażowanie Europejczyków. Zależć one będą m.in. od tego, jak UE i rządy poradziły sobie dotychczas z nierównościami społecznymi.

EZŁ, podobnie jak Strategia Lizbońska i Strategia Europa 2020, wskazuje na społeczne efekty planowanych przemian gospodarczych, określane jako zwiększenie inkluzji społecznej. W strategii Europa 2020 sformułowane zostały dwa wskaźniki postępu włączania społecznego: osiągnięcie przynajmniej 75% stopy zatrudnienia osób w wieku od 20 do 64 lat oraz zmniejszenie o 20 milionów, w relacji do stanu z 2008 roku, liczby osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Obydwa cele społeczne nie zostały osiągnięte. Zatem w Unii Europejskiej problemem społecznym nadal pozostaje ubóstwo i wykluczenie społeczne. W dalszym ciągu utrzymują się nierówności społeczne, ugruntowane przez kryzys – lat 2007–2009. Należy także spodziewać się ich nasilenia za sprawą pandemii COVID-19, choć dotychczas nie zostały opublikowane przez Eurostat stosowne dane.

Znaczenie nierówności społecznych dla integracji społecznej wynika stąd, że:

- ograniczają możliwości jednostek i blokują ruchliwość międzypokoleniową;
- przyczyniają się do niestabilności społecznej, ponieważ:
 - rodzą poczucie niesprawiedliwości,
 - wytwarzają „bariery społeczne” uniemożliwiające porozumienie,
 - zagrażają spójności społecznej;
- obniżają zaufanie społeczne do instytucji politycznych, co prowadzi do nietolerancji i dyskryminacji, która może skutkować niestabilnością polityczną (OECD, 2017).

Raport (OECD, 2017, s. 6) informuje, że:

- **Nierówności dochodowe są w UE ciągle duże.** W latach 80. XX wieku średni dochód 10% najbogatszych był siedmiokrotnie wyższy niż 10% najbiedniejszych; dziś jest ok. 9,5 razy wyższy.
- **Podział bogactwa jest bardziej nierówny niż podział dochodów.** 10% najbogatszych gospodarstw domowych posiada 50% całkowitego majątku; 40% najbiedniejszych posiada niewiele ponad 3%.
- Istnieje **luka w wynikach kształcenia wśród osób o różnym pochodzeniu społeczno-ekonomicznym rodziców.** Dziecko z uprzywilejowanego środowiska społeczno-ekonomicznego uzyskuje średnio o 20% wyższe wyniki w matematyce niż dziecko ze środowisk defaworyzowanych.

- Istnieją ściśle **powiązania między środowiskiem społeczno-ekonomicznym a edukacją i wynikami zdrowotnymi**. Mężczyźni z niższym wykształceniem mają o 2,7 roku krótszą oczekiwaną długość życia niż lepiej wykształceni, a kobiety odpowiednio o 1,2 roku.
- **Imigranci mają niższy status społeczno-ekonomiczny niż rodowici Europejczycy**. Osoby słabo wykształcone stanowią 36% pierwszej grupy w porównaniu z 25% w drugiej; zatrudnionych jest 64,8% w pierwszej wobec 66,3% w drugiej grupie. Osoby pracujące żyjące poniżej granicy ubóstwa są dwukrotnie częściej spotykane w pierwszej grupie niż w drugiej.
- **Dzieci imigrantów urodzonych i wychowanych w EU** mają niższy status społeczno-ekonomiczny niż dzieci rodzimych mieszkańców. Stopa bezrobocia wśród pierwszych jest o 50% wyższa niż wśród drugich.
Najnowsze dane Eurostatu pokazują, że:
- **Liczba bezrobotnych** w UE jest nadal bardzo duża. W sierpniu 2021 roku było 14,469 mln osób bezrobotnych, w tym 2,833 mln w wieku poniżej 25 lat.
- **Poziom bezrobocia** jest zróżnicowany w państwach członkowskich. Najwyższą stopę bezrobocia w lipcu 2021 roku odnotowano w Grecji i Hiszpanii (po 15,1%), najniższą w Czechach (2,8%).
- **Udział młodych ludzi niepracujących i nieuczących się** jest wysoki w UE. W 2020 roku 17,6 % osób w wieku 20–34 lat nie pracowało, ani nie kształciło się i nie szkoliło. Najwięcej we Włoszech – 29,2%, najmniej w Holandii – 8,2%.
- **Luka w dochodach ze względu na płeć** utrzymuje się nadal w UE. W roku 2019 godzinowe zarobki brutto kobiet były średnio o 14,1% niższe od zarobków mężczyzn. Najwyższą różnicę w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn w UE odnotowano w Estonii (21,7%), a najmniejszą w Luksemburgu (1,3%).
- Współczynnik Giniego, mierzący **nierówności w dochodach**, wynosił w 2019 roku dla UE 30,2. Największą wartość osiągnął w Bułgarii – 40,8, a najniższą w Słowenii 23,9 i w Czechach 24.

Wskazane problemy wyznaczają warunki brzegowe transformacji do „zielonej gospodarki”, które nie pozostaną bez wpływu na kondycję społeczeństwa, zaufanie do instytucji politycznych i gotowość ponoszenia dodatkowych kosztów transakcyjnych. Unia Europejska i państwa członkowskie muszą wziąć je pod uwagę i rozwiązywać wspólnie z wyzwaniami wynikającymi z dekarbonizacji i wprowadzania cyrkularnej produkcji. W EZŁ mówi się wprost tylko o przeciwdziałaniu ubóstwu energetycznemu, podczas gdy ubóstwo z innych przyczyn jest niedostrzegane w dokumencie programowym.

Nadto zaostrzą się problemy wynikające ze starzenia się społeczeństw europejskich i wzmagającego się napływu imigrantów. Wymagać one będą

z rozwoju usług społecznych (a może nawet ich radykalnej reformy) i finansowania. Zaspokajanie tych potrzeb trzeba brać pod uwagę, ponieważ mogą się okazać konkurencyjne wobec potrzeb i działań związanych z reorganizacją rynków pracy wywołanych transformacją.

Jednakże obecnie sprawą najwyższej wagi jest ograniczenie emisji gazów cieplarnianych poprzez przekształcenia w gospodarce, których nieuniknioną konsekwencją będą zmiany w strukturze zatrudnienia, które kumulować się będą na określonych obszarach UE, przede wszystkim w rejonach wydobywania węgla. Jeśli program ukształtowania bezemisyjnej gospodarki ma się udać, zmiany te muszą zostać przeprowadzone zgodnie z zasadami „sprawiedliwej transformacji”.

Rola „sprawiedliwej transformacji” w osiągnięciu celów EZŁ

W komunikacie dotyczącym Europejskiego Zielonego Ładu zawarta jest deklaracja, że „ta transformacja musi być sprawiedliwa i inkluzywna. Musi stawić ludzi na pierwszym miejscu i zwracać uwagę na regiony, branże i pracowników, którzy staną przed największymi wyzwaniem” (KE, 2019). Ponieważ dekarbonizacja, której celem jest przejście do „zielonej gospodarki”, spowoduje strukturalne zmiany na rynku pracy, tworząc nowe możliwości zatrudnienia w „zielonych” sektorach, wywoła równocześnie zagrożenia (straty w zatrudnieniu w sektorach wydobywczym, energetycznym, chemicznym), które mogą podważyć polityczne poparcie dla polityki zielonego ładu. Dlatego przejście do modelu zrównoważonego rozwoju musi być także sprawiedliwe społecznie.

Pojęcie „sprawiedliwej transformacji” jest ściśle powiązane z koncepcją zrównoważonego rozwoju, która zakłada wzajemne powiązanie i wzmacnianie trzech celów: wzrostu gospodarczego, równości społecznej i ochrony środowiska (ONZ, 2015). Upowszechniło je Porozumienie paryskie, które obok odniesień do praw człowieka, równości płci, sprawiedliwości międzypokoleniowej i proceduralnej zawiera odniesienie do „imperatywu sprawiedliwej tranzycji siły roboczej oraz tworzenia godnej pracy i miejsc pracy wysokiej jakości zgodnie z priorytetami rozwojowymi określonymi na szczęblu krajowym” (2015, s. 2). Deklaracja Śląska podpisana na konferencji ONZ Climate Change Conference 24 (COP24) w Katowicach wzmocniła to stanowisko, a konferencja COP26, zorganizowana w roku 2020 podkreśliła, że:

- przejście do zerowej emisyjności nie będzie trwałe, jeśli stworzy ono lub zaostrzy nierówności społeczne. Podejście oparte na sprawiedliwości społecznej może ułatwić transformację i osadzić ją na całym świecie;

- koszty i korzyści polityki klimatycznej – oraz możliwość jej kształtowania – rozkładają się nierównomiernie w czasie, przestrzeni i kontekście społecznym. Nie istnieje jeden, lecz wiele współzależnych procesów transformacji;
- samo tworzenie miejsc pracy nie gwarantuje sprawiedliwych rezultatów. Ważne jest, jakie miejsca pracy są tworzone, jaką płacę zapewniają i czy są bezpieczne oraz dla kogo są dostępne ze względu na wymagane wykształcenie i umiejętności;
- sprawiedliwa transformacja będzie wyglądać inaczej w krajach rozwijających się, które będą potrzebować dodatkowego wsparcia w opracowywaniu, planowaniu i wdrażaniu polityki sprawiedliwej transformacji;
- jeśli proces dekarbonizacji nie będzie postrzegany jako sprawiedliwy, prawdopodobny jest sprzeciw społeczny. Decydenci powinni umożliwiać debaty poprzez mechanizmy sprawiedliwości proceduralnej, ułatwiając akceptację społeczną;
- istnieje szereg narzędzi politycznych służących do rozwiązywania problemów związanych ze sprawiedliwą transformacją, w tym otwarta i przejrzysta komunikacja dotycząca wyborów politycznych i etycznych, które pociąga za sobą dekarbonizacja;
- rządy powinny zapewnić możliwość przeglądu swoich działań związanych ze sprawiedliwą transformacją i promować uczenie się w środowisku *peer-to-peer* (COP26).

Międzynarodowa Organizacja Pracy (MOP) opublikowała w 2015 roku wytyczne dotyczące planowania i przebiegu sprawiedliwej transformacji (ILO 2015). Sprawiedliwa transformacja rozważana jest z perspektywy zrównoważonego rozwoju i w powiązaniu z Celami Zrównoważonego Rozwoju odnoszącymi się do ograniczania biedy, zabezpieczenia społecznego i społecznej inkluzji oraz tworzenia przyzwoitej pracy dla wszystkich. Proces przechodzenia do zrównoważonej gospodarki powinien zapewnić sprawiedliwość dystrybucyjną i proceduralną. Z dystrybucyjnego punktu widzenia, zarówno korzyści, jak i koszty wynikające z transformacji powinny być dzielone w sprawiedliwy sposób, biorąc pod uwagę aktualne i potencjalne nierówności na różnych poziomach: między jednostkami, grupami społecznymi, sektorami gospodarki, społecznościami, regionami i państwami. Z proceduralnego punktu widzenia, w procesie podejmowania decyzji i implementacji polityki powinna być zapewniona partycypacja obywateli i wszystkich interesariuszy.

Proces przejścia do zrównoważonej gospodarki powinien być odpowiednio zarządzany w oparciu o następujące zasady i wymagania efektywnego wdrożenia (Sabato, Fronteddu 2019, s. 10–11):

1. Strategie i polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji powinny być **odpowiednie do kontekstu** (*context-sensitive*), ponieważ sytuacja

w poszczególnych krajach i sektorach gospodarki jest bardzo zróżnicowana (np. pod względem etapu rozwoju, ekspozycji na ryzyka klimatyczne, cechy gospodarek narodowych). Równocześnie powinny uwzględniać powiązania z zewnętrznym otoczeniem i zakładać współpracę w procesie przechodzenia do zrównoważonego rozwoju, a więc uwzględniać szerszy globalny kontekst oraz horyzontalne i wertykalne powiązania na różnym poziomie. Wiodącą zasadą powinna być współpraca międzynarodowa. Strategie powinny być ukierunkowane, ale holistyczne.

2. Konieczne jest **opracowanie struktury spójnej polityki**, biorąc pod uwagę i tworząc synergię między wielością polityk odnoszących się do wymiarów środowiskowych, ekonomicznych i społecznych (polityki makroekonomicznej, polityk sektorowych, rynku pracy, zabezpieczenia społecznego, praw, dialogu społecznego itd.). W kontekście tanzycji polityka społeczna musi pełnić dwie funkcje: zabezpieczającą przed biedą i wykluczeniem społecznym oraz aktywizującą do zdobywania nowych kompetencji poprzez uczestnictwo w szkoleniach i uczenie się.
3. Zapewnienie na wszystkich poziomach i wszystkim interesariuszom instrumentów i **możliwości kontrolowania** *ex ante* i *ex post* podjętych działań i ich rezultatów.
4. Zapewnienie **integracji polityki** w procesie tranzycji poprzez utworzenie instytucjonalnych rozwiązań umożliwiających koordynację w ramach i między instytucjami na różnych poziomach zarządzania oraz między podmiotami publicznymi, prywatnymi i społecznymi.
5. Transformacja musi być oparta na **konsensusie społecznym**. Konieczne są konsultacje społeczne ze znaczącymi interesariuszami, a w szczególności konieczne jest zapewnienie dialogu na etapie formułowania, podejmowania i realizacji strategii oraz polityk.
6. Sprawiedliwa transformacja do zrównoważonej niskoemisyjnej gospodarki wymaga **ogromnych kosztów**, które muszą ponieść podmioty publiczne i prywatne. MOP szczególnie podkreśla rolę rządów i publicznych władz, które poprzez inwestycje publiczne mogą zapewnić, że każdy może uczestniczyć w pojawiających się możliwościach wynikających z tranzycji i być chronionym przed powiązanymi z nią ryzykami.

Mechanizm wspierania przez Unię Europejską sprawiedliwej transformacji

Ponieważ zmiany w energetyce będą zróżnicowane w państwach członkowskich Unii, konieczne jest wprowadzenie mechanizmu zapewniającego sprawiedliwy podział kosztów dostosowawczych. Na terenie UE znajduje się 31 regionów (w tym 4 w Polsce), ulokowanych w 11 krajach, gdzie wydobywa się węgiel. W 2019 roku w kopalniach zatrudnionych było 230 tys. pracowników. Ponadto w różnych państwach UE wydobywa się do celów energetycznych łupki bitumiczne i torf. Regiony te, podobnie jak regiony górnicze, podlegać będą intensywnym zmianom, nie tylko w sensie zmian na rynku pracy, lecz także infrastruktury i usług. Muszą one uzyskać istotne wsparcie materialne, żeby nie dopuścić do ich całkowitego upadku. Do nich przede wszystkim zostaną skierowane fundusze europejskie, stanowiące podstawowy instrument zapewnienia sprawiedliwej transformacji.

Jak podaje Unia Europejska (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism/just-transition-funding-sources_pl), pierwszy filar Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji (JTM) stanowi **Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji** (FST). Jest to również kluczowy instrument umożliwiający wspieranie – odpowiednio według potrzeb – regionów najbardziej dotkniętych skutkami transformacji w kierunku neutralności klimatycznej. Jest wdrażany w ramach zarządzania dzielonego w obrębie ogólnych ram polityki spójności, która jest najważniejszą unijną polityką mającą na celu ograniczenie różnic regionalnych i wsparcie zmian strukturalnych w regionach Europy.

Fundusz będzie dysponował budżetem 17,5 mld euro (w cenach z 2018 roku, 19,3 mld euro w cenach bieżących). Kwota ta odpowiada środkom udostępnionym na wsparcie krajów UE w procesie transformacji ekologicznej – 7,5 mld euro będzie pochodzić z budżetu UE na lata 2021–2027, natomiast pozostałe 10 mld euro to zewnętrzne dochody przeznaczone na określony cel, pochodzące z Europejskiego Instrumentu na rzecz Odbudowy (i jako takie zostaną udostępnione w latach 2021–2023).

Państwa członkowskie mogą na zasadzie dobrowolności przesunąć do FST dodatkowe środki z krajowych przydziałów w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+) pod warunkiem, że całkowita przesunięta kwota nie przekroczy trzykrotności przydziału zasobów z FST. Zgodnie z zasadami polityki spójności wydatki z budżetu UE zostaną uzupełnione o współfinansowanie krajowe.

Środki z funduszu zmniejszą społeczno-gospodarcze koszty transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej poprzez wspieranie dywersyfikacji gospodarczej i restrukturyzacji regionów objętych finansowaniem. Mogą być przeznaczone na wsparcie inwestycji produkcyjnych w: małe i średnie przedsiębiorstwa, tworzenie nowych firm, badania i innowacje, odbudowę środowiska, czystą energię, podnoszenie kwalifikacji i przekwalifikowanie pracowników, pomoc w poszukiwaniu pracy i programy dla osób poszukujących pracy, a także na przebudowę istniejących instalacji wysokoemisyjnych, jeżeli inwestycje takie prowadzą do znacznej redukcji emisji i ochrony miejsc pracy. Powinno to spowodować uruchomienie inwestycji o wartości blisko 30 mld euro.

Drugi filar Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji stanowi specjalny system w ramach programu InvestEU, wspierającego wszystkie cztery polityki. Nadaje się on w wyjątkowy sposób do zapewniania przedsiębiorstwom długoterminowego finansowania i wspierania polityki Unii w wychodzeniu z głębokiego kryzysu gospodarczego i społecznego. Program InvestEU ma na celu nadanie dodatkowego bodźca inwestycjom, innowacjom i tworzeniu miejsc pracy w Europie w latach 2021–2027. Program InvestEU może wspierać inwestycje w projekty o szerszym zakresie realizowane w ramach terytorialnego planu sprawiedliwej transformacji. Są to projekty w dziedzinie infrastruktury energetycznej i transportowej, w tym infrastruktury gazowej i ciepłownictwa komunalnego, jak również projekty w zakresie obniżenia emisyjności, dywersyfikacji gospodarczej i infrastruktury społecznej.

Komisja Europejska zapewni partnerom wykonawczym gwarancję budżetową, aby udostępnić finansowanie, bezpośrednio lub pośrednio, dla promotorów projektów w regionach objętych sprawiedliwą transformacją z zatwierdzonym terytorialnym planem sprawiedliwej transformacji. Projekty, które nie są zlokalizowane w tych regionach, również mogą zostać objęte tym systemem, pod warunkiem, że przyczynią się do zaspokojenia potrzeb rozwojowych, które są związane z transformacją tych regionów i określone w odpowiednich terytorialnych planach sprawiedliwej transformacji.

Trzeci filar Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji stanowi instrument pożyczkowy na rzecz sektora publicznego. Połączy dotacje na kwotę 1,5 mld euro finansowane z budżetu Unii z 10 mld euro w formie pożyczek Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI), aby umożliwić realizację inwestycji publicznych o wartości 25–30 mld euro, które zaspokoją potrzeby rozwojowe regionów objętych sprawiedliwą transformacją. W przyszłości instrument ten może zostać rozszerzony na partnerów finansowych innych niż EBI.

Scharakteryzowany instrument będzie ukierunkowany wyłącznie na podmioty publiczne, aby zapewnić wsparcie projektom, które nie generują wystarczającego strumienia dochodów własnych, aby mogły być finansowane

w sposób komercyjny. Projekty powinny obejmować inwestycje we wszelkiego rodzaju infrastrukturę publiczną, np. w dziedzinie energii i transportu oraz ciepłownictwa komunalnego, w działania w zakresie zwiększania efektywności energetycznej (takie jak renowacja budynków), a także w infrastrukturę społeczną. Wykluczone są inwestycje dotyczące wsparcia dla paliw kopalnych.

Kraje UE w swoich terytorialnych planach sprawiedliwej transformacji będą musiały wskazać regiony i sektory kwalifikujące się do finansowania w ramach Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji. Odbędzie się to w drodze dialogu z Komisją. Podstawą decyzji będzie analiza przedstawiona w kontekście europejskiego semestru, a w szczególności proponowany przez Komisję wykaz priorytetowych regionów i sektorów.

Centrum Doradztwa InvestEU będzie głównym punktem kontaktowym dla wniosków o usługi doradcze dotyczące wszelkich projektów w ramach filarów drugiego i trzeciego mechanizmu sprawiedliwej transformacji (JTM), a także dla niektórych projektów finansowanych w ramach sprawiedliwej transformacji (FST). Ma zapewniać dostosowaną do potrzeb pomoc techniczną i wsparcie w zakresie rozwijania umiejętności. Centrum udostępni wsparcie doradcze w zakresie identyfikacji, przygotowania, opracowywania, konstruowania, zamawiania i realizacji projektów.

Podsumowanie

Finansowe wsparcie i oprzyrządowanie dla regionów, które muszą przejść radykalną transformację gospodarczą, żeby zapewnić osiągnięcie celu głównego Europejskiego Zielonego Ładu, jakim jest przejście do gospodarki zeroemisyjnej w 2050 roku, jest bezprecedensowe. Nowo ustanowiony Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji w wysokości 17,5 mld euro (w cenach z 2018 roku, 19,3 mld euro w cenach bieżących) posłuży do wygenerowania inwestycji na kwotę 30 mld euro. System sprawiedliwej transformacji w ramach InvestEU ma, zgodnie z założeniami, wygenerować 10–15 mld euro głównie w formie inwestycji w sektorze prywatnym. Środki z instrumentu pożyczkowego dla sektora publicznego pozwolą wygenerować inwestycje publiczne na kwotę 25–30 mld euro. Jednakże, choć pieniądze są bardzo ważne, konieczne jest społeczne wsparcie dla tego bezprecedensowego projektu politycznego, który narusza interesy polityczne i gospodarcze grup społecznych i politycznych.

Bibliografia

- European Commission (EC) (2019), *The European Green Deal: Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions* (COM (2019) 640) final, 11.12.2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN> (dostęp: 30.09.2021).
- MOP (2015), *Guidelines for a just Transition towards Environmentally Sustainable Economies and Societies for All*, ILO, Geneva, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---mement/documents/publication/wcms_432859.pdf (dostęp: 30.09.2021).
- Laurent É. (2020), *The European Green Deal. Bring Back the New*, OFCE Policy brief 63, 28.01.2020, <https://www.ofce.sciences-po.fr/pdf/pbrief/2020/OFCEpbrief63.pdf+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl> (dostęp: 30.09.2021).
- OECD (2017), *Understanding the Socio-Economic Divide in Europe. Background Report*, <http://oe.cd/cope-divide-europe-20> (dostęp: 30.09.2021).
- ONZ (2015), *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*, United Nations, New York.
- ONZ COP26 (2020), *Just Transition: Pathways to Socially Inclusive Decarbonisation*, https://www.researchgate.net/publication/344475984_Just_Transition_Pathways_to_Socially_Inclusive_Decarbonisation (dostęp: 30.09.2021).
- Porozumienie paryskie (2016), *Porozumienie paryskie*, OJ L 282, 19.10.2016, [https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:22016A1019\(01\)&from=bg](https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:22016A1019(01)&from=bg) (dostęp: 30.09.2021).
- Sabato S., Fronteddu B. (2019), *A Socially just Transition through the European Green Deal?*, Working Paper 2020.08, European Trade Union Institute, <https://www.etui.org/publications/socially-just-transition-through-european-green-deal> (dostęp: 30.09.2021).
- von der Leyen U. (2019), *A Union That Strives for More. My Agenda for Europe, Political Guidelines for the Next European Commission 2019–2024 by Candidate for President of the European Commission Ursula von der Leyen*, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/political-guidelines-next-commission_en_0.pdf (dostęp: 30.09.2021).